ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 112, Ocak 2021, s. 294-308

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.48230>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
7.12.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2021

Semih TOPAL

MEB, Türkçe Eğitimi
semihtopalage@gmail.com

Doç.Dr. Zekerya BATUR

Uşak Üniversitesi
zekeryabatur9@gmail.com

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK¹

Öz

Çalışmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilen kültürel öğeleri ve bu öğelere yer verilme düzeylerini belirlemektir. Çalışma betimsel araştırma desenindedir. Veri toplama için doküman incelemesine; veri analizi için içerik analizine başvurulmuştur. Çalışmada 2018-2019 MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma, dinleme ve izleme metinlerindeki millî kültürel unsurlar ele alınmıştır. Veri toplama aşamasında metinler taranarak kültürel unsurlara ait sözcükler listelenmiştir. Veri analizinde listelenen bu unsurlar sınıflandırılarak sınıf düzeylerine göre bu öğelere yer verilme düzeyleri frekans ve yüzdelikle belirtilmiştir. Araştırma sonucunda en çok “Deyimler”; en az “Atasözleri, çocuk oyunları ve oyuncaklar”a yer verildiği tespit edilmiştir. Sınıf bazında da benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Tartışma ve sonuç bölümünde bulgular özetlenerek Türk kültür ve medeniyet tarihi dersi ile ilişkisi ortaya konmuştur. Ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminde ve oluşturulmasında farklı kültür öğelerine ait unsurlara mümkün olduğunca dengeli bir biçimde yer verilmesi ve bu

¹ Bu çalışma 2019 yılında İzmir’de düzenlenen 1. Uluslararası Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Sempozyumu’nda (UBEST 2019) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

unsurlarda çeşitliliğe dikkat edilmesinin kültür aktarımında çeşitliliğin sağlanması adına faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkçe, ders kitabı, kültür, çeşitlilik.

CULTURAL DIVERSITY IN TURKISH TEXTBOOKS

Abstract

The aim of the study is to determine the cultural elements included in the secondary school Turkish textbooks and the level of their coverage. The study is in a descriptive research design. Document review for data collection; Content analysis was used for data analysis. In the study, the national cultural elements in the reading, listening and watching texts in the 2018-2019 MEB secondary school Turkish textbooks were discussed. During the data collection phase, the texts were scanned and the words belonging to cultural elements were listed. These elements listed in the data analysis were classified and the level of inclusion of these items according to the class levels were specified with frequency and percentage. As a result of the research, mostly "Idioms"; It has been determined that there are at least "Proverbs, children's games and toys". Similar results were encountered on the basis of class. In the discussion and conclusion part, the findings are summarized and its relationship with the Turkish culture and history of civilization course is revealed. It is thought that in the selection and creation of the texts in the textbooks, it will be beneficial to include the elements belonging to different cultural elements in a balanced way as much as possible and to pay attention to diversity in these elements in order to ensure diversity in cultural transfer.

Keywords: Turkish, textbook, culture, diversity.

Giriş

Kültür sözcüğü Türkçe sözlük (TDK, 2005: 1282)'te “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.” biçiminde tanımlanmaktadır. Kökeni Latince “Toprağı işleme, ekin” anlamına gelen bu sözcüğün genellikle uygarlık; eğitim süreci ürünü; güzel sanatlar; üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme olmak üzere dört anlamda kullanıldığı görülmektedir. Buna ek olarak yapılan bazı tanımlamalarda hayat, düşünüş biçimi, beceri, alışkanlık, bir milletin yaşam kodları gibi ifadeler de yer almaktadır (Güvenç, 1996; Güvenç, 2002; Smith, 2005; Williams, 1993; Kafesoğlu, 1997; Göçer, 2012). Antropoloji çevrelerince ise büyük ölçüde Tylor’ın (1971) “Kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bütündür.” tanımı kabul görmektedir (Güvenç, 2002: 54).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kültür sözcüğü oldukça geniş bir anlama sahiptir. Hatta bu sözcüğün İngiliz dilinin en karmaşık iki ya da üç kelimesinden biri olduğu da düşünülmektedir. Çünkü bu sözcük artık farklı entelektüel disiplinlerdeki ve düşünce sistemlerindeki önemli kavramlar için kullanılır hale gelmiştir (Williams’dan aktaran Smith, 2005). Kimi zaman “Kültürlü bir insan” denildiğinde aydın bir insan tipi, kimi zaman da genel kültür seviyesi denildiğinde kişinin hayata, edebiyata, bilime vb. alanlara dair sahip olduğu bilgi

seviyesi kast edilmektedir. Böyle olunca da kültürün sınırları çok daha genişlemekte ve tanımlaması zorlaşmaktadır.

Çok geniş bir alanı kapsasa da bu kavramın sahip olduğu çeşitli özellikler vardır. Kültür:

1. Öğrenilir.
2. Tarihidir, birikim işidir ve süreklidir.
3. Toplumsaldır.
4. İdeal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir.
5. İhtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
6. Değişebilir, etkileşebilir.
7. Bütünleştiricidir (Güvenç, 1996; Günay, 2016; Göçer, 2012).

Uluslar sahip oldukları özellikleri yaşattıkları ve geliştirdikleri kültürlerine borçludurlar. Devlet olmadan ulusal kültür olmaz. Ulusal kimlik olmadan da kimlikten, özellikle de ulusal bir kimlikten söz edilemez Devletlerin, kültürün doğuşunda coğrafi durum ve insan unsuru başlıca rol oynamakta ve kültür de buna göre oluşmaktadır. Bu nedenle her kültür kendine mahsustur ve kültürler arasında ilerilik, gerilik ayrımı yapmak bazı kültürleri üstün tutmak akılcı bir yol değildir (Kafesoğlu, 1997; Candan, 2011; Günay, 2016). Söz gelimi Türklerin anavatanı olan Orta Asya steplerinin tarıma çok elverişli olmaması Türklerin yeme-içme kültüründe ete dayalı bir düzenin oluşmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu beslenme tipinin gücü, çevikliği, dayanıklılığı arttırması da Türklerin savaş zamanında avantajlı olmasına ve asker millet anlayışına katkı sağlamıştır.

Kültür sözcüğüyle ilişkili olarak en geniş anlamıyla eğitim ve öğrenme anlamına gelen kültürleme sözcüğü insanoğlunun kendi kültüründen öğrendiklerinin tümüdür. Kültürler aynı zamanda da birbirinden etkilenirler. Kültürün insan deneyiminden bağımsız düşünülemediği gibi insanlar arası karşılaşmada kültür oluşumu, korunması, değişimi doğaldır. Bu yolla meydana gelen kültürleşme insanın başka toplumlardan öğrendikleri veya bir toplumun diğerinden aldığı, edindiği öğeler ve farklı toplumların karşılıklı olarak birbirinden etkilenmesidir. Bazen toplumlardaki kültürel unsurlar evrensel olabildiği gibi bazen de Türk kahvesi, Fransız şarabında olduğu gibi kökündeki kimliğini koruyabilmektedir (Günay, 2016; Güvenç, 1996).

Kültürün çeşitli unsurları vardır ve bu unsurlar temel bilgi ve becerilerden başlayıp toplumu yaşatan evren ve insan yorumlarına kadar birçok şeyi içinde barındırır. Herhangi bir toplum hakkında bilgi edinmek istiyorsak onların kültürü hakkında bilgi edinmek istiyorsak o toplumun kültürel değerlerini öğrenmek zorundayız. Bu sayede o toplumun dünyayı nasıl gördüğünü, başka insanlara verdikleri tepkileri, yaşam biçimlerini kolayca fark edebiliriz. İnsanın meydana getirdiği her şeyi kültür olarak almak gerektiğinden kültürün kapsam alanı neredeyse sınırsızdır. Bu bağlamda atasözleri, deyimler, kalıp sözler gibi dile ait unsurlar; geleneksel el sanatları, şarkılar, sosyal davranışlar, yiyecek, içecek, mimari, gelenek-görenekler, geleneksel kıyafetler, dinî gelenekler, yönetim biçimi vb. toplumun kültürel örnekleridir (Günay, 2016; Güvenç, 1996; Erişti & Belet, 2010; Alpar, 2013; Göçer, 2012; Eliot, 1987; Kan, 2010).

Türk kültürü dinî açıdan tarih içerisinde çeşitli dinlere mensup oluşu, farklı coğrafyalarda yaşam sürmesi dolayısıyla daima farklı kültürlerle etkileşim içinde olmuş ve kendi kültürünü zenginleştirmiştir. Türkiye, UNESCO tarafından somut olmayan kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için hazırlanan “Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi”ne kaydettirmiş olduğu 17 unsur ile en çok unsur kaydettiren ilk beş ülke içerisinde yer almaktadır. Bu unsurlar meddahlık, Mevlevî sema töreni, âşıklık geleneği, nevrüz, karagöz, geleneksel sohbet toplantıları, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, Alevi-Bektaşî ritüeli semah, tören keşkeği geleneği, Mesir Macunu Festivali, Türk kahvesi kültürü ve geleneği, ebru sanatı, geleneksel çini ustalığı, ince ekmek yapma ve paylaşma kültürüdür (Coşkun, ve diğerleri, 2013; AREGEM, 2019; Gürçayır, 2011).

Güvenç (1970) kültürün ana öğelerini kaynaklar (töreler); aile, soy, akrabalık; sağlık ve hastalık; sanat bilgi ve eğitim; yerleşme yerleri; üretim tüketim; din-devlet yönetim; insanlar birey-kişi olmak üzere sekiz basamakta toplamıştır. Bu sınıflama oldukça genel bir sınıflamadır. Bu öğelerin içerisinde dil, kutlamalar, oyunlar, spor vb. gibi maddî ve manevî alt öğeler yer almaktadır. Özellikle dil bu öğeler içerisinde daha çok ön plana çıkmaktadır. Çünkü dil, kültürün aynası ve insanları bir arada tutan en önemli kültür ögesidir. Dil, ait olduğu milletin kültürünü yansıtarak hem o milletin fertleri arasında hem de diğer milletlerin bireyleri arasında tanınmasını, kabul görmesini, yaygınlaşmasını sağlar. Bu bir bakıma yatay ve dikey hareketliliğe neden olur ve dil kültür taşıyıcısı olarak geniş bir yaşam tarzına yön verirken bir yandan da kuşaklar arası geçişi sağlama işlevini yerine getirir. Dilin ürünü olan eserler de adeta dilin belli bir yer ve anda donmuş şekilleri gibidir. Bu açıdan bakıldığında Kaşgarlı Mahmud’un Divan-ı Lugatı’t Türk adlı eseri yazılı bir Türk müzesi gibidir (Erişti & Belet, 2010; Kan, 2010; Göçer, 2012; Bayraktar, 2015; Kaplan, 2008; Alexander & Seidman, 2017; Günay, 2016).

Kültürün en önemli aktarıcısının dil olması sebebiyle eğitimde Türkçe dersi ve Türkçe Eğitim Programı ayrı bir önem kazanmaktadır. Çünkü dilin okuma-yazma seviyesinde öğretilmesi bile bir kültür aktarımıdır. Özellikle öğretmenlerin ve kullanılan metinlerin önemi büyüktür. Ayrıca kültürün çeşitli yönlerinin tamamıyla aktarılması da bu noktaların programa yansıtılmasıyla mümkündür. Bu açıdan bakıldığında 1981 Türkçe Eğitim Programı’nın genel amaçlarında yer alan yedinci maddesiyle kültür aktarımını bilinçli bir şekilde gerçekleştiren ilk program olduğu söylenebilir. 2005 programında da kültürel temalar yer almıştır. 2018 programı incelendiğinde ise özel amaçların “Millî, manevî, ahlâki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi”, “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması” maddeleriyle ve kültürel temalarla kültür aktarımına vurgu yapılmaktadır (Melanlioğlu, 2008; MEB, 2019; Göçer, 2012; Kaya & İnce, 2018).

Çalışmanın amacı 2018-2019 eğitim-öğretim yılında kullanılmakta olan MEB Ortaokul Türkçe ders kitaplarında okuma, dinleme ve izleme metinlerinde hangi kültürel öğelere yer verildiği, bu kültürel öğeler içerisinde öne çıkan veya ihmal edilen öğelerin hangi öğeler olduğunu belirlemektir. Ayrıca sınıf bazında bir inceleme de yapılarak genel sıralama ile benzerlik ve farklılıkların olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bu yönüyle kültürel zenginliğimizin Türkçe ders kitaplarına yansıtılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın problem cümlesi “Ortaokul Türkçe ders kitaplarında okutulan metinlerde öne çıkan kültürel öğeler nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın alt problemleri ise şunlardır:

1. 5.sınıf Türkçe ders kitabında okutulan metinlerde öne çıkan kültürel öğeler nelerdir?
2. 6.sınıf Türkçe ders kitabında okutulan metinlerde öne çıkan kültürel öğeler nelerdir?
3. 7.sınıf Türkçe ders kitabında okutulan metinlerde öne çıkan kültürel öğeler nelerdir?
4. 8.sınıf Türkçe ders kitabında okutulan metinlerde öne çıkan kültürel öğeler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında yer verilen kültürel öğeleri ve bu öğelerin yer verilme düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel araştırma desenindedir. Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Betimsel araştırmalarda bir olgunun çeşitli yönlerinin belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin ortaya koyulması için detaylı bir analiz gerekmektedir (Büyüköztürk vd., 2012; Fraenkel, J.R., Wallen, N.E., 2006).

Araştırma grubu

Araştırma grubu olarak 2018-2019 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından okullarda okutulan 5. sınıf Türkçe (MEB Yay.), 6. Sınıf Türkçe (Eksen Yay.), 7.sınıf Türkçe (Dersdestek Yay.) ve 8.sınıf Türkçe (MEB Yay.) ders kitaplarında yer alan toplam 127 okuma, dinleme ve izleme metni belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi yazılı ve sözlü materyallerin sistemli bir analizidir. İçerik analizi, yazılı veya sözlü ifadelerin açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırılması olarak da ifade edilebilir. Özünde, yazılanların veya söylenenlerin kategorileştirilmesi veya kullanılma sıklığının belirlenmesi yatar. İçerik analizi sonuçları genellikle frekans ve yüzde olarak ifade edilir (Simon ve Burstein’den aktaran Balcı, 2010).

Verilerin Toplanması

Yapılan bu çalışmada millî kültürel unsurlar ele alınmıştır. Literatürden yararlanılarak kültürel öğeler listesi oluşturulmuştur. Bu listede yer alan öğeler maddî ve manevî kültür öğeleri olmak üzere iki ana grup altında listelenmiştir. “Maddî Kültür Öğeleri” ana başlığı altında yer alan öğeler şunlardır: “Giysiler, geleneksel el sanatları, alet-gereçler, yazılı ürünler, yerleşim yerleri, yerler-mekanlar, yiyecek-tatlılar-içecekler, tarihî kişi ve kahramanlar, sanat, enstrümanlar, oyuncak, yapı, ev eşyaları.”. Listede “Manevî Kültür Öğeleri” başlığı altında yer alan öğeler ise “ Kalıp ifadeler, din, toplumsal inanışlar, bayramlar- belirli zamanlar, sosyal gelenekler, törenler, sahne oyunları, çocuk oyunları, spor, unvan, sözlü ürünler, müzik, devlet-millet isimleri, halk oyunları, semboller, deyimler, atasözleri” olarak belirlenmiştir. Ardından

2018-2019 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından okullarda okutulan 5. sınıf Türkçe (MEB Yay.), 6. Sınıf Türkçe (Eksen Yay.), 7.sınıf Türkçe (Dersdestek Yay.) ve 8.sınıf Türkçe (MEB Yay.) ders kitaplarında yer alan toplam 127 okuma, dinleme ve izleme metni taranmıştır. Tarama esnasında belirlenen kültürel unsurlar fişleme yöntemi kullanılarak not edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizi olarak betimsel istatistik kullanılmıştır. Betimsel istatistik gözlem sonuçlarını bazı istatistiki ölçülerle betimlemeyi konu edinen istatistik teknik ve yöntemleri kapsamaktadır. Bu veri analizi genellikle çok sayıda birimden elde edilen verileri özetlemeyi ve verileri niteliklerine göre ayırmayı, sınıflamayı amaçlar (Arıcı'dan aktaran Balcı, 2010; Büyüköztürk vd., 2012).

Veri toplama aşaması sonrasında fişlenen veriler doğrultusunda metinlerde yer alan kültürel unsurlar, uzman görüşü de alınarak oluşturulan kültürel öğeler listesinde ait oldukları başlığa göre yerleştirilmiş ve frekans miktarları belirtilmiştir. Elde edilen frekans sayılarının toplam kültürel unsur miktarı içerisindeki oranları da yüzdelik değer kullanılarak tablo ile gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada araştırmacı tarafından literatürün taranması yoluyla tespit edilen maddelerin geçerliğinin sağlanması amacıyla Türkçe eğitimi alanında uzman 3 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler sonrasında gerekli düzeltmeler yapılmış ve listeye son şekli verilmiştir. Güvenirlik için ise metinlerdeki kültürel unsurların hangi kültürel öğeye dahil olduğuna yönelik fişleme verileri Türkçe eğitimi alanında uzman 3 uzmanın görüşüne sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Bulgular

2018-2019 eğitim-öğretim yılında MEB ortaokul düzeyinde Türkçe ders kitaplarındaki okuma, dinleme ve izleme metinleri incelendiğinde millî kültürümüze ait çeşitli unsurların var olduğu görülmüştür. Ayrıca her sınıf düzeyinde “Millî Kültürümüz” adı altında çeşitli kültürel unsurlarımızın tanıtıldığı birer tema da yer almaktadır. Bu tema altındaki metinler ve diğer temalardaki metinler içerisinde yer verilen kültürel unsurlar öğrencilere kültürün öğretilmesinde faydalı olmaktadır. Bu işlev sadece metinlerle de sınırlı tutulmamıştır. Kitapta etkinliklerde, hazırlık çalışmalarında, serbest okuma metinlerinde, tema değerlendirme sorularında da kültürel unsurlara yer verildiği tespit edilmiş ve tarihi kişiler hakkında çeşitli bilgilerin sorulduğu etkinlikler gibi birçok etkinliğin de doğrudan kültür öğretimine yönelik olduğu görülmüştür.

Çalışma kapsamında incelenen ders kitaplarında yer alan millî kültürel öğelere ait sayısal veriler aşağıdaki tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo1.

Kültürel Öğelerin dağılımı

Kültürel öğeler	Sınıf Düzeyi / Yer Aldığı Metin Sayısı				Toplam Yer Aldığı Farklı Metin Sayısı	Yüzde
	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf		

Maddî Kültürel Öğeler	Giysi	3	4	2	1	10	7,87
	El Sanatları	-	-	1	2	3	2,36
	Alet, Gereç	2	2	-	1	5	3,93
	Yazılı Ürünler	4	1	3	1	9	7,08
	Yerleşim Yerleri	1	5	3	6	15	11,81
	Yerler, Mekanlar	1	2	4	8	15	11,81
	Yemek, Tatlı, Yiyecek, İçecek	2	3	6	6	17	13,38
	Tarihî Kişiler ve Kahramanlar	6	5	9	5	25	19,68
	Sanat	-	-	3	6	9	7,08
	Enstrüman	4	-	4	4	12	9,44
	Oyuncak	1	-	-	1	2	1,57
	Yapı	3	4	4	6	17	13,38
	Ev Eşyaları	-	3	-	4	7	5,51
	Kalıp Sözcükler	4	3	2	6	15	11,81
Manevî Kültürel Öğeler	Din	2	2	-	3	7	5,51
	Toplumsal İnanış	3	1	1	4	9	7,08
	Bayramlar, Belirli Zamanlar	1	4	-	6	11	8,66
	Sosyal Gelenekler	7	9	10	14	40	31,49
	Törenler	1	1	5	2	9	7,08
	Sahne Oyunları	1	1	1	-	3	2,36
	Çocuk Oyunları	1	-	1	-	2	1,57
	Sporlar	3	-	-	-	3	2,36
	Unvanlar	6	8	5	10	29	22,83
	Sözlü Ürünler	1	7	4	7	19	14,96
	Millet ve Devlet İsimleri	3	1	2	5	11	8,66
	Halk Oyunları	-	-	1	2	3	2,36
	Sembol	2	3	1	3	9	7,08
	Deyimler	16	13	16	16	61	48,03
	Atasözleri	-	1	-	1	2	1,57

Tablo 1 incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında en fazla sayıda metinde yer alan ögenin %48,03 ile “Deyimler” olduğu görülmüştür. Ardından ise sırasıyla “Sosyal gelenekler (%31,49)” ve “Unvanlar (%22,83)” öğelerinin geldiği tespit edilmiştir. En az sayıda metinde yer alan öğeler ise ve “Atasözleri, Çocuk oyunları, Oyuncaklar (% 1,57)” olmuştur.

Genel olarak bakıldığında ise metinlerde 146 maddî kültürel öğeye yer verilirken; 232 manevî kültürel öğeye yer verildiği görülmektedir. Bunun sebebi ise en sık kullanılan kültürel öğelerin manevî kültürel öğelere ait oluşudur.

Sınıflara göre ayrı değerlendirme yapmak gerekirse, en fazla sayıda metinde yer alan kültürel öğelere ait ilk üç ögenin yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde genel sıralamanın sınıf bazında da fazla değişmediği görülmektedir.

Tablo 2.

Sınıf Düzeylerine Göre Kültürel Öğelerin Sıralaması

Sınıf Düzeyi	Sıralaması	Kültürel Öge	Yer Aldığı Metin Sayısı
5	1	Deyimler	16
	2	Sosyal gelenekler	7
	3	Unvanlar, Tarihî kişiler ve kahramanlar	6
6	1	Deyimler	13
	2	Sosyal gelenekler	9
	3	Unvanlar	8
7	1	Deyimler	16
	2	Sosyal gelenekler	10
	3	Tarihî kişi ve kahramanlar	9
8	1	Deyimler	16
	2	Sosyal gelenekler	14
	3	Unvanlar	10

Çalışmada ele alınan kültürel öğeler ayrı ayrı ele alındığında tespit edilen kültürel öğe unsurları ve bazı yorumlamalar şu şekildedir:

Giysi

Türkçe ders kitaplarında giysiye dair kullanılan kültürel unsurlar çarık, kaftan, kavuk, sırmalı elbise, hırka, gelinlik, bayramlık ve papak olmuştur. En sık kullanılan unsur kaftan olarak belirlenmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabından bir örnek şöyledir:

Sırtına bir kaftan attılar, başına bir kavuk koydular (Ağın Haykır, Kaplan, Kıryar, Tarakcı, & Üstün, 2018: 140).

El Sanatları

El sanatlarına dair tespit edilen unsurlar çini, tezhip, geleneksel el sanatları, hat sanatı, kaligrafi, resim, ahşap işleme, tespih, mozaik, dantel ve el işidir. En sık kullanılan ise kapsamlı bir ifade olan “Geleneksel el sanatları” ifadesi olmuştur. Örneklerin çoğu da 7.sınıf ders kitabındaki geleneksel el sanatlarının tanıtıldığı “Geleneksel El Sanatları Çarşısı” adlı metinde yer almaktadır. Bu nedenle geleneksel el sanatlarının kitaplarda ihmal edildiği söylenebilir. Özellikle 5. ve 6. sınıf kitaplarında yer almaması önemli bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

Alet, Gereç

Alet ve gereçlere örnek olarak metinlerden mızrak, gürz, yatağan, kılıç, miğfer, kalkan gibi savaş aletleri ve orak, pulluk gibi tarım aletleri tespit edilmiştir.

Yazılı Ürünler

Kültürümüze ait yazılı eserlere örnek olarak 5. sınıfta iki parçada Divan-u Lüğati’t Türk ile İstiklâl Marşı ve 8. sınıfta Dede Korkut Hikayeleri tespit edilmiştir. 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında kültürümüze ait yazılı bir eserin olmaması bir eksiklik olarak görülmüştür.

Yerleşim Yerleri

Metinlerde yer alan yerleşim yerlerine örnek olarak Kapadokya, Peribacaları, Ankara, Konya, Akşehir, İstanbul, Edirne, Anadolu, Efes, Milet, Troya, Horasan, Türkiye, Orta Asya, Çanakkale, Ergenekon, İzmir belirlenmiştir. En sık tekrarlanan ise Anadolu sözcüğü olmuştur. Yerleşim yerlerine ders kitaplarında sık sık yer verildiği de görülmektedir.

Yerler, Mekanlar

Bu başlık altında yerleşim yerlerinden farklı olarak özel bir yer ismi olmayan sözcükler ele alınmıştır. Tespit edilen örnekler şunlardır: Oba, kışla, harman yeri, köy, gurbet, saya, yayla, pazar, panayır, vatan, memleket. En sık tekrarlanan öge ise “Vatan” sözcüğüdür.

Yemek, Tatlı, Yiyecek, İçecek

Bu ögelerin 7. ve 8. sınıf düzeyinde diğer sınıflara göre daha fazla yer aldığı ve içeceklere az yer verildiği görülmüştür. Özellikle UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde yer alan Türk kahvesinin olmayışı ve millî bir içecek olan ayranın sadece 8.sınıf düzeyinde iki metinde yer alması bir eksiklik olarak görülmüştür. Tespit edilen sözcükler şunlardır: Çay, şıra, ayran, turşu, şerbet, pamuk şeker, Amasya elması, gül reçeli, adana kebabı, pastırma, tirit yemeği, akide şekeri, nane şekeri, badem şekeri, kahvaltı, tandır ekmeği, tarhana, dövme, bulgur pilavı, yoğurt, horoz şekeri. En sık yer verilen örnekler ise çay ve turşu olmuştur.

Tarihî Kişiler ve Kahramanlar

Bu başlık altındaki örneklere her sınıf düzeyinde yer vermeye özen gösterildiği tespit edilmiştir. Belirlenen sözcükler şunlardır: Atatürk, Sütçü İmam, Hasan Tahsin, Ömer Halis Demir, Hacı Bektaş, Hacı Bayram-ı Veli, Pîr Sultan Abdal, Yunus Emre, Tabduk Emre,

Mevlana, Mimar Sinan, Oktay Sinanoğlu, Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Dirse Han, Bayındır Han, Dede Korkut, Hz. Muhammed, Fatih Sultan Mehmet, 2.Abdulhamid, Kâşgarlı Mahmud, Fârâbî, İbn-î Sina, Harezmi, Gazali, Ali Kuşçu, Nasreddin Hoca, Birunî, Âşık Veysel, II.Selim, İl Han, Kayı Han, Karagöz ve Hacivat, Timur. En sık karşılaşılan örnek ise Atatürk olmuştur. Bunda Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu olması ve Atatürkçülük temasının rolü büyüktür. Ayrıca farklı metinlerde karşılaşılan isimlere örnek olarak Yunus Emre, Mimar Sinan ve Mevlana isimleri dikkat çekmektedir. 6. sınıf Türkçe ders kitabından bir örnek şöyledir:

Atatürk'ün matematik dersini sevdiğini ve bu derste ne kadar başarılı olduğunu biliyoruz (Şekerci, 2018: 85).

Sanat

Tespit edilen örnekler: Müzik, sanat, heykel, mikro minyatür, minyatür, çini, mimari, kabartma, resim. 5. ve 6. sınıf düzeyinde sanat dalına ilişkin örneklerin olmayışı eksiklik olarak görülmüştür. 8. sınıf Türkçe ders kitabından bir örnek şöyledir:

Kale, minyatürde ustalaşıp en ince çizgileri çizebildiğini gördükten sonra, “Daha ne kadar küçük yapabilirim?” sorusunu sormuş kendine ve bu yolda ilerlemeyi seçmiş (Mete, Karaaslan, Kaya, Ozan, & Özdemir, 2018: 104).

Enstrüman

Metinlerde yer alan enstrümanlar ve onlara ait kısımlar şunlardır: Bağlama, saz, lavta, tambura, mızrap, bam teli, tezene, kopuz, cura, çöğür, divan sazı, kemençe, ney, horon, davul, zurna, kaval. En sık kullanılan ise ney olmuştur.

Oyuncak

Oyuncak ögesine ait örnekler 5.sınıfta taş bebek ve 8.sınıfta fırıldak ile sınırlı kalmıştır. Oyuncakların çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde bu ögeye ait milli kültürümüze ait oyuncak çeşitlerine yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir.

Yapı

Yapı ögesine ait kültürel unsurlarımıza örnek olarak şu örnekler tespit edilmiştir: Çeşme, Şehzade Camii, Süleymaniye Camii, cami, Galata Kulesi, Kız Kulesi, Topkapı Sarayı, konak, köprü, su kemeri, şadırvan, kütüphane, han, tiyatro, Selimiye Camii, Ayasofya, türbe, dergah, saray, mabed. Kitaplarda kültürel yapılarımıza yer vermeye özen gösterildiği görülmektedir.

Ev Eşyaları

Bu ögeye ait şu örnekler tespit edilmiştir: Sini, kasnak, kilim, minder, sedir, gaz lambası, divan, gaz ocağı, soba, çömlek, demlik, beşik, tas, maşrapa.

Kalıp Sözlər

“Her toplumda belli durumlarda söylenmesi alışlagelmiş, gelenek olmuş sözler, duyguları açığa vuran kalıplar, çeşitli klişeler vardır” (Aksan, 2013: 163). Dilimizde bu kalıp sözlere sıkça rastlanılmaktadır. İncelenen metinlerde de kültürümüzde yer alan kalıp sözlere sık sık yer verildiği görülmüştür. Tespit edilen kalıp sözlerden bazıları ise şunlardır: Günaydın, kolay gelsin, Allah bereket versin, iyi günler, merhaba, maşallah, selamünaleyküm, hay Allah, ne diyeyim, gazamız mübarek ola...

Dini

Din, insanların ilahî inancı olduğu gibi aynı zamanda da toplumu bir arada tutan öğelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde dinî öğelere ait örnekler şunlardır: Bektaşilik, İslam, şahadet, kurban kesmek, Müslüman, cennet, cehennem.

Sosyal İnanışlar

Metinlerde nazar değmesi, kırk sayısı ve yetmiş sayısına ilişkin örnekler tespit edilmiştir. Özellikle altı farklı metinde yer alan kırk sayısı dikkat çekmektedir.

Bayramlar ve Belirli Zamanlar

Metinlerde yer alan bayramlar ve belirli zamanlara ilişkin örnekler şunlardır: 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, bayram, nevruz, İlk Saban İzi Bayramı, Hızır Bayramı, Hasat Bayramı, hasat, 30 Ağustos Zafer Bayramı. Örnekler içinde ise sekiz farklı metinde kullanılan bayram sözcüğü öne çıkmaktadır.

Sosyal Gelenekler

Türkçe ders kitaplarında sosyal geleneklerimize sık sık yer verildiği görülmüştür. Metinlerde tespit edilen sosyal geleneklerimizden bazıları çalışkanlık, adil olmak, selam vermek, iyilik yapmak, sevgi, yardımseverlik, komşuluk, ikramlaşmak, hâl hatır sormak... En fazla yer verilen unsur altı farklı metinde yer alan sevgi ve yardımseverlik örnekleri olmuştur. 7. sınıf Türkçe ders kitabından bir örnek şöyledir:

Bizi saatlerce seyreden komşu nine daha sonra bisküvi ikram ediyordu (Kaya, 2018; 12).

304

Törenler

İncelenen kitaplardan her sınıf düzeyinde törenlere ilişkin kültürel unsurlara rastlanılmıştır. Tespit edilen sözcükler şunlardır: Düğün, şenlik, Nasreddin Hoca Şenlikleri, şölen, toy, koç katımı şenliği, kış yarısı eğlencesi, çiğdem eğlencesi, saban toyu, bağ bozumu, saya gezme, koyunun yüzü töreni, tören, bağ bozumu. Özellikle 8.sınıf izleme metni olan “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” adlı metinde törenlere özellikle değinildiği tespit edilmiştir.

Sahne Oyunları

Ders kitaplarında örnek olarak yer alan tek sahne oyunu türü 8. Sınıf haricinde her sınıf düzeyinde bir metin olarak verilen Karagöz ile Hacivat olmuştur. Ancak diğer sahne oyunlarımızdan olan meddahlık, köy seyirlik oyunu, orta oyununa da metinlerde yer verilmesinin kültürel çeşitliliği arttırmada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çocuk Oyunları

Bu öge de oyuncaklar gibi ders kitaplarında ihmal edildiği düşünülen öğelerden biridir. Türkçe ders kitapları incelendiğinde 5.sınıf ders kitabında beştaş, köşe kapmaca, uzuneşek; 7.sınıfta ise kartopu oyununa yer verildiği görülmüştür.

Sporlar

Metinler incelendiğinde okçuluk, cirit ve güreş olmak üzere üç spor dalının üç farklı metinde yer aldığı belirlenmiştir. Ancak bu üç metnin tamamı 5.sınıf düzeyindedir. Bunun yerine spor dallarının bütün sınıf düzeylerinde yer almasının çocuklarda spor kültürü oluşturmada süreklilik sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Unvanlar

Unvanlara ait unsurlar her sınıf düzeyinde yer alarak en fazla metinde yer alan kültürel öğeler sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır. Tespit edilen unvanlardan bazıları şunlardır: Başpehlivan, sultan, oymakbaşı, eren, hakan, hükümdar, şehit, padişah, cumhurbaşkanı, bey, hanım, birader... Örnekler içinde de “Şehit” 8 farklı metinde 19 kez tekrarlanarak en sık kullanılan unvan olmuştur.

Sözlü Ürünler

Sözlü ürünler de metinlerde sık yer alan öğelerden biridir. Tespit edilen bazı sözlü ürünler şunlardır: Ninni, destan, bilmece, masal, türküler, şarkı, mani... En fazla karşılaşılan ise 8 farklı metinde yer alan türkü olmuştur.

Millet ve Devlet İsimleri

Bu öğeye ait unsurlara her sınıf düzeyinde yer verildiği görülmüştür. İnceleme sonucunda belirlenen millet ve devlet isimleri şunlardır: Türk milleti, Selçuklular, Göktürkler, millet, Osmanlı. En sık kullanılan unsur 6 farklı metinde yer alan Türk milleti olmuştur.

Halk Oyunları

Bir milletin türlü duygularını, dünya görüşünü görsele döktüğü halk oyunları toplumların önemli kültürel öğelerindendir. İnceleme sonucunda halk oyunu, zeybek, bar oyununa ait 7.sınıf düzeyinde bir 8. Sınıf düzeyinde ise iki farklı metinde olmak üzere üç unsura rastlanılmıştır. Halay, horon, karşılama, kaşık gibi halk oyunlarına yer verilmemiş olması ve 5 ile 6.sınıf düzeyinde halk oyunlarına değinilmemesi kültürel çeşitlilik adına bir eksiklik olarak görülmektedir.

Semboller

İnceleme sonucunda tespit edilen semboller şunlardır: Hilal, Ay yıldız.

Deyimler

İncelemede en çok yer verilen kültür unsurunun deyimler olduğu tespit edilmiştir. Kültür, dilin içinde yer aldığı, kendine orada yer bulduğu gibi dilin içinde de çeşitli kültürel unsurlar yer almaktadır. Bu nedenle dil ile kültür birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve birbirlerini karşılıklı olarak beslemektedir. Bu açıdan bakıldığında deyimlerin diğer unsurlara göre çok daha baskın olması ve metinlerde bu kadar sık yer alması gayet doğaldır. Metinlerde yer alan deyimlerden bazıları ise şunlardır: Ağırına gitmek, çılgılık atmak, dizlerinin bağı çözülmek, eline düşmek, kendini alamamak... Deyimler arasında kullanım sıklığı bakımından ise belirgin bir farkla öne çıkan bir deyim görülmemiştir.

Atasözleri

Aksoy (1993: 37) atasözünü “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler.” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere atalarımızın deneyimlerine dayanması, öğüt niteliği taşıması ve düsturlaşması sebebiyle atasözleri en önemli kültürel unsurlarımızdan biridir. Ancak incelenen metinlerde atasözlerine çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun da metinlerdeki en önemli eksikliklerden biri olduğu düşünülmektedir. İncelemede 8.sınıf düzeyinde bir metinde “Ekmeksiz yemek olmaz.”, “Bakarsan bağ bakmazsan

dağ olur.” atasözleri ile 6.sınıf düzeyinde bir metinde “Dost kara günde belli olur.” örnekleri tespit edilmiştir

Tartışma ve Sonuç

Toplumların medeniyet kurmada ve uygar olmada ilerledikleri yolda kültürün etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Toplumlar kültürleriyle birlikte var olurlar ve o kültürü yaşatmak, korumak ve de gelecek nesillere aktarmak isterler. Çünkü geleceklerinin de teminatının buna bağlı olduğunu bilirler. Hayatımızın her karesinde her alanında karşımıza çıkan kültürün aktarımı sorumluluğunu okullarda sadece Türkçe dersinin üzerine yüklemek haksızlık olur. Ancak Türkçe dersinin de bu görevi yerine getirmede en büyük sorumluluğu taşıyan derslerden biri olduğu da şüphesizdir.

Çalışmada listelenen verilerin aktarılmış olduğu Tablo 1 incelendiğinde en çok öne çıkan kültür ögesinin “Deyimler (%48,03)” olduğu görülmüştür. Dil ile kültürün bu denli sıkı sıkıya bağlı olması bu sonucun beklenen bir sonuç olmasını açıklamaktadır. Ancak, deyimlerle birlikte kültür hazinemizin en büyük zenginliklerinden olan ve çocuklar için vazgeçilemeyecek bir değer taşıyan atasözlerimizin sadece 6. ve 8. sınıf düzeyinde birer metinde yer alması çok büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Geçmişten alacağı öğütlerden kendine ders çıkararak geleceğe daha aydınlık bakabilecek nesiller için atasözlerine her sınıf düzeyinde kapsamlı bir şekilde yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Fişleme sonucu deyimlerden sonra en fazla metinde yer alan kültür ögesinin ise manevî kültür öğelerinden olan “Sosyal geleneklerimiz (%31,49)” olduğu ve üçüncü sırada da “Unvanlar (%22,83)”ın yer aldığı tespit edilmiştir.

Sınıf düzeylerine göre en fazla yer alan ilk üç kültürel ögenin gösterildiği Tablo 2’de genel sıralamanın sınıf bazında da fazla değişmediği görülmektedir. Sadece 5. sınıf düzeyinde üçüncü sırada unvanlar ile birlikte “Enstrümanlar”, “Tarihî Kişiler ve Kahramanlar”; 7. sınıf düzeyinde de üçüncü sırada unvanlar yerine “Tarihî Kişiler ve Kahramanlar” yer almaktadır. Tarihî kişiler ve kahramanlar başlığı altında da en sık yer verilen kişinin Mustafa Kemal ATATÜRK olduğu belirlenmiştir.

Ortaöğretimde seçmeli ders olarak okutulan, kendi kültürünü ve medeniyetini iyi tanıyan, ona sahip çıkma ve onu geliştirme şuuruna sahip nesillerin yetişmesine katkı sağlamak üzere hazırlanan Türk Kültür ve Medeniyet Tarihi Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde Türkçe dersi okuma, dinleme, izleme metinleri ile bazı noktalarda paralelliklerin olduğu; ancak bazı hususlarda da eksikliklerin olduğu görülmüştür. Türk Kültür ve Medeniyet Tarihi Dersi Öğretim Programında Türklerde toplum yapısı ünitesine yönelik “İlk Türk devletlerinde toplumsal yapının temel özelliklerini (Belli döneme ait olaylar, yeme-içme, giyim, önemli günler, kutlamalar vb.) açıkla.” kazanımına yönelik kültürel unsurların Türkçe ders kitaplarında da sık sık yer aldığı gözlenmiştir. Ancak “Türklerde Sanat” ve “Türklerde Spor” üniteleri de programda birer ünite olarak verilerek geniş bir biçimde yer aldığı hâlde bu öğelere Türkçe ders kitaplarında yeterince yer verilmediği düşünülmektedir. Ayrıca programda en fazla sayıda kazanıma sahip olan ünite “Türklerde Devlet Teşkilatı” ünitesine aittir ve ayrılan ders saati süresi toplam sürenin %24’ünü oluşturmaktadır. Ancak bu üniteye kazanımlara hizmet edecek kültürel unsurlara Türkçe ders kitaplarının metinlerinde oldukça az yer verildiği görülmüştür.

Türkçe dersi, kültür aktarımında önemli bir paya sahiptir. Okuma, dinleme, izleme metinleri de Türkçe dersinde en sık kullanılan materyallerin başında gelmektedir. Bu nedenle bu metinlerin seçimi ve oluşturulması sürecinde son derece titiz olunması gereklidir. Tablo 1’de belirlenen kültür öğeleri içinde özellikle atasözleri başta olmak üzere halk oyunlarının, spor, çocuk oyunları, oyuncak ve el sanatlarının genel olarak ihmal edildiği görülmüştür. Ayrıca öğrencilerde geleneksel Türk sahne oyunu bilincinin oluşması için ders kitaplarında Karagöz ile Hacivat dışındaki sahne oyunlarına da yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kültürün her ögesi çok kıymetlidir. Öğretimi, aktarımı da hayati derecede önemlidir. Bu nedenle kültürel öğelere ait unsurların sınıf düzeyleri arasında daha dengeli bir biçimde dağılması, bu öğelere daha sık yer verilmesi ve bu esnada da öğrencinin olabildiğince farklı kültür örneği ile karşılaşmasının sağlanmasının kültürel çeşitlilik adına yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağın Haykır, H., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakcı, R., & Üstün, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5.Sınıf Ders Kitabı. MEB.
- Aksan, D. (2013). Türkçenin Gücü (14. baskı). İstanbul: Bilgi.
- Aksoy, Ö. A. (1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: İnkılap.
- Alexander, J., & Seidman, S. (2017). Kültür ve Toplum (2. baskı). (Çev. N. YAVUZ). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Alpar, M. (2013). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Unsurların Önemi. *The Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 95-106.
- AREGEM. (2019, 04 13). <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-50838/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-listesi.html> adresinden alındı.
- Balcı, A. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayraktar, S. (2015). Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*(2), 7-23.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.A., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, E. (2011). Türkler'in Kültür Kökenleri (8. baskı). İstanbul: Sınır Ötesi.
- Coşkun, S., Uçar Sever, A., Adanalı, Y., Erkmen, S. E., Kaynakçı, A. G., Erkal, H., & Un, H. (2013). Gelenekten Geleceğe: Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Miras. Ankara: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Eliot, T. S. (1987). Kültür Üzerine Düşünceler. (Çev. S. KANTARCIOĞLU). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Erişti, S., & Belet, Ş. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım ve Resimlerinde Kültür Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 245-264.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E. (2006). *How to Design and Evaluate Research in Education*. New-York: McGraw-Hill.

- Göçer, A. (2012). Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 3(729), 50-57.
- Günay, D. (2016). *Kültürbilime Giriş*. İstanbul: Papatya.
- Gürçayır, S. (2011). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma. *Milli Folklor*, 23(92), 5-12.
- Güven, A. Z. (2013). Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Türk Dili ile İlgili Kültürel Öğelerin Tespiti ve İncelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*(1).
- Güvenç, B. (1970). *Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme*. Ankara : Hacettepe.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve Kültür* (7. baskı). İstanbul: Remzi.
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün Abc'si* (2. baskı). İstanbul: YKY.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü* (15. baskı). İstanbul: Ötüken.
- Kan, M. O. (2010). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Hatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, M. (2008). *Kültür ve Dil* (24. baskı). İstanbul: Dergah.
- Kaya, B. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: Dersdestek.
- Kaya, K., & İnce, B. (2018). Türk Dizilerinde Kültürel Öğelerin Yeri. *Turkophone*, 5(2), 5-15.
- MEB. (2019, 04 23). Ortaöğretim Türk Kültür ve Medeniyet Tarihi Dersi Öğretim Programı. [www.mufredat.meb.gov.tr:http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120204956504TKMT%2019012018.pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120204956504TKMT%2019012018.pdf) adresinden alındı (Özgün Eser 2018 tarihlidir).
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Mete, G., Karaaslan, M., Kaya, Y., Ozan, Ş., & Özdemir, D. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı*. MEB.
- Şekerci, Y. (2018). *6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Eksen.
- Smith, P. (2005). *Kültürel Kuram*. (Çev. S. Güzelsarı & İ. Gündoğdu). İstanbul: Babil.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. (Çev. S. Aydın). Ankara: İmge.